מיכן שפותחין בדיני נפשות תחלה לזכות: דיני ממונות מחזירין כו'. ומדליף פתיחת הזכות מהכא היינו לי לא קטלת לא תידחל כאבוי ורבא: מה שעשה עשוי. אלמא לא הדר: כמומחה. יש בו כח לחזור ולא מצי למימר ליה בעל דין אנא כי טעמא קמא דידך בעבדינא אבל בשאינו מומחה מצי אמר ליה מי יימר דטעמא בתרא דידך עיקר דילמא קמא עיקר וכהאי הוא דטעית: פטור מלשלם. אלמא מה שעשה עשוי ומיהו פטור מלשלם דכיון דמומחה הוא מזלא ניפא דההוא גברא גרם ליה למיטעי: יש גדול הימנו. אותו גדול מחזיר[ה] דכריו אל זה דיש בו כח לבטל: אין גדול ממנו. לא ליית ליה בעל דין לאהדורי עובדא ואפי' זה אומר טעיתי לאו כל כמיניה: טועה בדבר משנה. שטעותו מצוי בדבר המשנה אין דינו דין לגמרי ואחזר: שיקול הדעת. לקמן מפורש: ואפי' טעה בר' חייא. האי דבר משנה דקאמר מי אמרי' דאפי' טעה בדבר המשנה בתוספתא דבי רבי חייא ורבי אושעיא שהם תידרו התוספתא ותמנו בה מה שתמנו ולא הוי עיקר כל כך כמשנתנו שמתמה רבי שהיה גדול מהם וכל הישיבה מעיה אלא על ידי שהוא נשיא ודקדקו עמו בדברים והעמידום על בוריים: ואפי' בדרב ושמואל. במימרא דיהבו שפסקו מסברא שלהם ולא הוא מתני' אלא סברא: אנו אין קטלי קני באגמא אין. אחרי שאמרתי לך שאף הטועה בדברי האמוראים האחרונים מוחזר מאי גריעותא מדאחרייני: קטלי קני. קוצנים קנים ומלקטי עצים: סוגיין דעלמא לאידך. רוב הדיינין נראין להם דברי האני: לרב ששת. דאמר טעה בדבר משנה מוחזר: האם שלה. בית הריון ונקראת טרפחת ושלפוחית ובלע"ז מטרליי"ה: והמיורה. מפני שאמר תולוס הרופא: אין פרה וחזירה כו'. לפי שטוחות הן ואין רוצין שיהיו מצויות במקומות אחרות וקא חזינן דמתקיימות: הלכה ממורך טרפון. כלומר צריך אני למכור את חמורי ולהחזיר פרה לבעלים: טועה בדבר משנה אתה. סתם משנה היא באלו טריפות (חולין נד.) ניטלה האם שלה כשירה: וטועה בדבר משנה מוחזר. ולקמן פריך הכא מאי חזרה איכא הכי האכילה לכלבים: הכי קאמר ליה. רב המנונא מי אמרת בשלמא כו': אלמא קם דינא. כלומר מה שהורה הורה ומי נמי איתא קמן לא הדרא מיתכשרא: היינו. דאמר ליה דאי לאו דמומחה הוא הוה בעי שלומי: לאו כלום עבדת. דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שהשליכה לכלבים ואת לא אפסדת ליה מידי במאי דפסקת עלה שם טרפות דהא אי בעית למהדר הדרת: רב חסדא. מהדר לעיל לשנויי מתניתא דן את הדין: נשא ונתן ביד. מה שעשה עשוי: לא נשא ונתן ביד. אלא ליה לבעל דין והוא עושה מעצמו מחזיר הממון מזה שקיבלו לזה שנתנו: נשא ונתן. הוא עצמו גבה מזה ונתן לזה: בשלמא חייב אם הזכאי. שפיר מצי לאוקמי מה שעשה עשוי דכתבי בה שנטל מן הזכאי ממש מידו אלא כדין ונתן לחובע: אלא זיכה אם החייב. על כרחיך לא שייך האי ליתנא אלא במזכה את המתבע שהיה חייב לשלם ואמר לו פטור אתה דאין לשון זכאי אלא לשון נקי ופטור: כיון דא"ל פטור אתה. וזה היה מוחזק ועכבוהו על פיו כמי שנתן ביד דמי: אלא. מחזיר לחובה ע"כ משמע מתחלה זכהו וא"ל פטור אתה וקאמר מחזירין: ומשני חדא קתני. דלעולם לחובה אין מחזירין מאחר שזיכהו אלא משלם מציתו ומתני' חדא קתני מחזירין הדבר לזכותו של זה אם מייכוהו תחלה ולא נשאו ונתנו ביד מחזירין לזכותו שהוא חובתו של מבירו שמחייבין אותו להחזיר מה שגבה: דכוותה גבי נפשות. על כרחיך הכי נמי דמונות לדיני נפשות: דיני נפשות. ואין

מיכן שפותחין בדיני נפשות תחלה לזכות: דיני ממונות מחזירין כו': ורמינהו [ה] אדן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו אמר רב יוסף לא קשיא כאן במומחה כאן בשאינו מומחה ובמומחה מחזירין והקתני אם היה מומחה לב"ד פטור מלשלם א"ר נחמן כאן שיש גדול הימנו בחכמה ובמנין כאן שאין גדול הימנו בחכמה ובמנין רב ששת אמר כאן שטעה בדבר משנה כאן שטעה בשיקול הדעת [ו]דאמר רב ששת אמר רב אסי טעה בדבר משנה חוזר טעה בשיקול הדעת אינו חוזר [ה] א"ל רבינא לרב אשי אפילו טעה בר' חייא ורבי אושעיא א"ל אין [ז]אפילו בדרב ושמואל אמר ליה אין אפילו בדידי ודידך א"ל אטו אנן [ח]קטלי קני באגמא אנן [ט]היכי דמי שיקול הדעת אמר רב פפא [י]כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי אהדדי ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר ואיקרי ועבד כחד מינייהו וסוגיא [יא]דשמעת' אזלי כאידך היינו שיקול הדעת איתיבי' רב המנונא לרב ששת [יב]מעשה בפרה [יג](של בית מנחם) שניטלה האם שלה והאכילה רבי טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים ביבנה והתירוה [יד] שאמר [טו]תודוס הרופא אין פרה וחזירה יוצאת מאלכסנדריא של מצרים אלא אם כן חותכין האם שלה כדי שלא תלד א"ר טרפון הלכה חמורך טרפון אמר לו רבי עקיבא פטור אתה [יה]שכל המומחה [יו] לרבים פטור מלשלם ואי איתא לימא ליה טועה בדבר משנה אתה וטועה בדבר משנה חוזר חדא ועוד קאמר חדא דטועה בדבר משנה אתה וטועה בדבר משנה חוזר ועוד [יח]אי נמי בשיקול הדעת טעית מומחה [יט] לרבים אתה וכל המומחה לרבים פטור מלשלם אמר רב נחמן בר יצחק לרבא מאי קא מותיב רב המנונא לרב ששת מפרה פרה הרי האכילה לכלבים וליתא דתהדר הכי קאמר ליה אי אמרת בשלמא טעה בדבר משנה אינו חוזר אלמא קם דינא היינו דקא מפחיד ר"ט וקאמר ליה איהו מומחה לב"ד אתה ואתה פטור מלשלם אלא אי אמרת טעה בדבר משנה חוזר לימא ליה כיון דאילו הואי פרה דינך לאו דינא ולא כלום עבדת השתא נמי לא כלום עבדת רב חסדא אמר [כ]כאן שנטל ונתן ביד כאן שלא נטל ונתן ביד בשלמא חייב את הזכאי כגון שנטל ונתן ביד אלא זיכה את החייב היכי משכחת לה דאמר ליה פטור אתה והא לא נטל ונתן ביד כיון דאמר פטור אתה כמו שנטל ונתן ביד דמי אלא מתניתין דקתני דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה בשלמא לזכות משכחת לה דא"ל מעיקרא חייב אתה ולא נטל ולא נתן ביד אלא לחובה היכי משכחת לה דאמר ליה פטור אתה והאמרת כיון דא"ל פטור אתה כמו שנטל ונתן ביד דמי חדא קתני דיני ממונות מחזירין לזכות שהיא חובה דכוותה גבי נפשות מחזירין לזכות

מה שעשה עשוי וישלם מביתו. וא"ת טיהר את הטמא אמאי מה שעשה עשוי ועוד אי מה שעשה עשוי אמאי משלם דאמרי לא מיתוקמא דעירבן עם פירותיו עד לנסוף וי"ל דהשתא סבירא ליה כשעירבן בעל הבית ולנסוף ס"ל כשעירבן מכם והשתא מה שעשה עשוי שעירבן ברוב פירותיו טהורים דבטלי ברובא וישלם מביתו שעירבן בפירות מועטים וא"ת למאי דס"ד בפ' עד כמה (בכורות דף כח:) דאמרינ כר"מ הא שמעינן ליה בפרק הניזקין (גיטין ד' נד:) גבי נפלו ונתפצעו דאפי' שגג לא יעלו דקנסינן שוגג אבו מזיד ואם כן היכי בטלי ברובא וי"ל כיון דעל פי חכם עביד לא קנים האי שוגג אי נמי לענין דינא דגרמי מוקי לה כר' מאיר בפ' עד כמה (שם דף כח:) ולא כווותיה לכל מילי:

כאן במומחה. כולי סוגיא בטעה בשיקול הדעת אבל בדבר משנה הא רב נחמן ורב יוסף גופייהו שמעינן להו בבכורות בפרק אלמנה (ד' קי:) דאמרי ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה ומוחזרים וא"ת בפ"ק דמכילתין (ד' ה.) דמר זוטרא בריה דרב נחמן דן דינא וטעה אמאי לקמייה דרב יוסף אמר ליה אי קבלון עלייהו כו' כי טעה נמי בשיקול הדעת אמאי לא היה מוחזר הא מומחה הוה וי"מ דמומחה דהכא היינו במומחה דסמיכא: **השתא** נמי לא כלום עבדת. בלא נטל ונתן ביד אייבי דאי אמרת דלא אמרינ דלא מקבלינ ר' ערפון לכלבים א"כ טועה עבד ותימה דבפ' עד כמה (בכורות ד' כח: ושם) בההיא (ה) דן את הדין בעי לאוקומי כר"מ מקמי דאוקי כשנטל ונתן ביד אמאי חייב חכם כשטיהר את הטמא כמה שעירבן בעל הבית בפירותיו נימא כיון דאילו לא עירבן הוה הדר השתא נמי לאו כלום עבד וי"ל דסוגיא דהכא אתיא כרבנן אבל לר"מ דדן דינא דגרמי חייב אע"ג דאילו לא עירבן הוה הדר דהא מלאה דיגר לשולחני ונמצא רע מחייב לר"מ בהגוזל קמא (ב"ק ד' ק. ושם) אע"ג דאילו הוה קמן הוה הדר: שעירבן

מומחה (ד) לרבים אתה וכל המומחה לרבים פטור מלשלם אמר רב נחמן בר יצחק לרבא מאי קא מותיב רב המנונא לרב ששת מפרה פרה הרי האכילה לכלבים וליתא דתהדר הכי קאמר ליה אי אמרת בשלמא טעה בדבר משנה אינו חוזר אלמא קם דינא היינו דקא מפחיד ר"ט וקאמר ליה איהו מומחה לב"ד אתה ואתה פטור מלשלם אלא אי אמרת טעה בדבר משנה חוזר לימא ליה כיון דאילו הואי פרה דינך לאו דינא ולא כלום עבדת השתא נמי לא כלום עבדת רב חסדא אמר [כ]כאן שנטל ונתן ביד כאן שלא נטל ונתן ביד בשלמא חייב את הזכאי כגון שנטל ונתן ביד אלא זיכה את החייב היכי משכחת לה דאמר ליה פטור אתה והא לא נטל ונתן ביד כיון דאמר פטור אתה כמו שנטל ונתן ביד דמי אלא מתניתין דקתני דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה בשלמא לזכות משכחת לה דא"ל מעיקרא חייב אתה ולא נטל ולא נתן ביד אלא לחובה היכי משכחת לה דאמר ליה פטור אתה והאמרת כיון דא"ל פטור אתה כמו שנטל ונתן ביד דמי חדא קתני דיני ממונות מחזירין לזכות שהיא חובה דכוותה גבי נפשות מחזירין לזכות

מסורת הש"ס

(ה) לעיל ו. ב"ק ק. קיח: בכורות כח.; כ) [לעיל ו. ע"ש רש"ין], ג) [בבא קא.], ד) לעיל ו., ה) כ"מ דעלמא וכ"מ בשלמות, ו) בכורות כח.; ז) [שם ליתא], ח) שם: לקמן לא., ט) מחזיק כל"ל.

גליון הש"ם

גמ' מיכן שפותחין בדיני נפשות תחלה לזכות. עיין קידושין דף סב ע"ל ובמידושי מהרי"ט שם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינו מחוד (פ"ל רבינא לרב אסי) תא"מ וכ"כ ס"א פ"ל רב המנונא לרב ששת: (ב) שם ובמיכוה מפני שאמר תודוס: (ג) שם שכל המומחה לב"ד פטור: (ד) שם טעית מומחה לב"ד אתה וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם: (ה) תוס' ד"ה השתא וכו' בההיא דדן:

לעזי רש"י

מטרליי"ה [מדרי"ין]. רחם.

מוסף רש"י

טעה בדבר משנה. שמשנה מפורסת שטעה בה, חוזר. מחזיר את הדין ואינו משלם מביתו, וכיון דדבר מפורס הוא אין דינו דין (לעיל ו.) דיין הטועה בדבר המשנה, שלא עשה כמשנה, חוזר ולא אמרינן מה שעשה עשוי וישלם מביתו אלא בטועה בשיקול הדעת (בכתובות ק:). קטלי קני באגמא. מותכי קנים מן האגם (שבת צה. ע"ש). וסוגיא דשמעתא. הילוך דינא בחד מנייהו ואזל איהו ועבד כאידך, הלכך דייה לא הדר, וכיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, האי בעל דין דנקט לא בעי לשלומי, דאמר ליה פסקת לי לדיינאי, ומיהו איהו בעי שלומי, כיון דסוגיא דעלמא כאידך (לעיל ו.), שניטלה האם שלה. נחתם שלה (בכורות כח:). והאכילה רבי טרפון לכלבים. שאלו לו עליה ואמר טריפה היא והאכילה לכלבים (שם). כדי שלא תלד. מפני שפרות וחזירות שלהן מעוברין מאד ומוכרין אותן ביוקר וכולין שלא יולדו במלכות אחרת כדי שיהו צריכין להם וחותכין האם שלה ואינה מתה, הלכך לאו טריפה היא (שם). הלכה חמורך טרפון. הפסדת חמור שלך, שאשלמנו לבעל הפרה (שם). לימא ליה טועה בדבר משנה אתה. לפי שמי לאו מומחה הוא פטור, דטועה בדבר משנה הוא, דתנן בחלו טרפות ניטלה האם כשרה, וטועה בדבר משנה חוזר בדיבורו, וכיון דאי קיימת פרה היה אני למיהדר ביה ולמשרייה, אישתכח דמה שאמר לאו כלום הוא זה, וזה שהאכילה לכלבים איהו הוא דאפסיד אנפשיה (שם). אי נמי בשיקול הדעת טעית. דאילו הוה קיימת לא אני למיהדר ביה ולמשרייה ואישתכח דאיסורו איסור ואתה הפסדתו, אפילו הכי פטור אתה מלשלם דמומחה אתה (שם).

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין לז טוש"ע ח"מ מ' כה סעי' ח:

יג ב ג ד ה מיי' שם הלכה [ח] ג טוש"ע שם סעי' ב:

יד ו ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג וע"ש:

רבינו חננאל

מיכן שפותחין בתחלה לזכות בדיני נפשות: דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה. איני והתנן בבכורות פרק ד' דן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טימא הטהור טיהר הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו. ופרקי' מתניתין במומחה לפיכך תני מחזירין. והא דתנן ישלם מביתו בשאינו מומחה והא מדקתני סיפא ואם היה מומחה לרבים פטור מלשלם מכלל שעמד הדין ואין מחזירין אפילו מומחה לרבים ופריק רב נחמן במומחה שיש גדול ממנו עמד הדין וישלם מביתו ומומחה שאין גדול ממנו פטור מלשלם. רב ששת אמר מתניתין טעה בדבר משנה לפיכך חוזר. הא דבכורות טעה בשיקול הדעת לפיכך ישלם מביתו ומוחבינן עליה מהא דתנן בבכורות פ"ד מעשה בפרה שניטלה האם שלה והאכילה ר' טרפון לכלבים ואמרו חכמים כשרה היתה וא"ל ר' עקיבא לר' טרפון מומחה לרבים אתה וכל המומחה לרבים פטור מלשלם. והנה ר' טרפון בדבר משנה טעה דתנן בפרק ואלו טרפות אלו כשרות בבהמה ניקבה הגרגרת או שנסדקה כו' עד ניטלה האם שלה. ואם איתא לימא ליה טועה בדבר משנה אתה חזור בך דטועה בדבר משנה חוזר. ופרקי' חדא ועוד קאמר ליה ופשוטה היא. וא"ת פרה הרי האכילה לכלבים וליתא דתיהדר הכי קאמר ליה לימא ליה אילו הות פרה הות הדרא לך דינך לאו דינא הוא ולא מידי עבדת כו'. א"ל רב המנונא לרב אסי הא דאמרת טעה בשיקול הדעת ישלם מביתו אפי' טעה בדר' חייא ור' הושעיא א"ל אין. ואפילו טעו בדרב ושמואל כלומר אם טעה ועשה באיסורי כשמואל ובממון כרב א"ל אין. ואפי' בדידי ובדידך א"ל וכי אנן קטלי קני באגמא אנן. כלומר חוטבי עצים אנן. רב חסדא אמר הא דתנן ישלם בשנשא ונתן ביד ומתניתין לא נשא ונתן ביד לפיכך מחזירין. ואמרי' בשלמא חייב הזכאי משכחת לה בשנשא ונתן ביד שנטל מן הנתבע ונתן לחובע. אלא זיכה החייב היכי משכחת לה בשנשא ונתן ביד דליחייב ופשטינן כיון דאמר ליה לחייב פטור אתה כאלו נשא ונתן ביד הוא. ואקשינן עליה ממתניתין דאוקמנו בשלא נשא ונתן ביד לפיכך מחזירין בשלמא לזכות משכחת לה כגון דאמר ליה חייב אתה ועדיין לא

פרנו כלום ונמצא שטעה אע"פ שאמרו (פרנו) שיפרע מחזירין. אלא לחובה היכי משכחת לה כלומר שהיא עכשיו על דין האמת לחובה היכי משכחת לה כגון דא"ל פטור אתה וזיכה החייב ונמצא שטעה ודן על החייב שזכאי כיון שלא נשא ונתן ביד מחזירין הדין. והא אמרת למעלה דכיון דא"ל לחייב פטור אתה כאלו נשא ונתן ביד הוא וחייב לשלם. ופרקינן מתניתין חדא קתני והכי קתני מחזירין לזכות כגון דאמר ליה לזכאי חייב אתה שהיא חובה לו ואקשינן אי הכי גבי דיני נפשות נמי נימא חדא קתני וכי תימא הכי נמי דקתני מחזירין לזכות

שעירבן עם פירותיו. הקשה רבינו אפריס לא יהא אלא כמטמא בידים דתנן בפ׳ הניזקין (גיטין ד׳ נב:) המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור והא נמי בשוגג הוא ובגמרא לחזקיה דאמר התם (דף נג.) אחד שוגג ואחד מזיד חייב ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיעו וגבי חכם בעל הורמה אין לפטור מטעם כדי שיודיעו דכי נמי מחייבת ליה מודע ליה אלא לר׳ יוחנן דאמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור ומה טעם אמרו במזיד חייב שלא יהיה כל אחד ואחד מטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני הכא לא שייך לחייב מהאי טעמא מיהו למאי דמוקי במסקנא שנטל ונתן ביד ים לחייב כמו מזיד דלמה לו לאדם ליטול וליתן ביד אבל למאי דסבירא ליה מעיקרא שעירבן בעה״ב קשה וי״ל דמכל מקום חייב כמו מזיד שהיה לו לחכם לדקדק בהורלתו ולידע שבעה״ב יערב: **אתיא** רשע רשע תניא נמי הכי.

תימה מקשה לרבא מברייתא דהכא דקאמר בפרק קמא (דף י.) דמלקות תחת מיתה עומדת ולית ליה ג״ם דרשע וכן בפרק קמא דמכות (דף ה.) גבי משלשין בממון ואין משלשין במכות אביי אמר אתיא רשע רשע ורבא אמר בעינן כאשר זמם וליכא ועוד אמר אמתא דהש״ס בפ״ק דמכות (שם:) כאביי גבי אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין ואמר חייבי מלקות מניין אתיא רשע רשע ומ״ש לומר דרבא אית ליה ג״ם אלא דלהנך מילי קאמר דלא צריך מיהו קשה דבפ׳ אלו נערות (כתובות דף לה. ושם) גבי חייבי מלקות שוגגין דפטורין מן ממון קאמר אביי אתיא רשע רשע ורבא אמר אתיא מכה מכה ולרבי יוחנן קשה נמי אמאי מחייב חייבי מלקות שוגגין בתשלומין ולא יליף ג״ם דרשע ועוד בההוא פירקא (דף לו.) קאמר והא מהכא נפקא מהתם נפקא כדי רשעתו ומסיק חדא במיתה וממון וחדא במלקות וממון והשתא במלקות וממון למ״ל קרא תיפוק ליה מג״ם דרשע רשע ומ״ש לומר דרבא ורבי יוחנן לא דרשי התם גזירה שוה דרשע משום דלא סוי בגוף המלקות אלא לפטור ממון דבהדי מלקות וקרא דרשע בגוף המלקות כתיב והיה אם כן הכות הרשע והא דדרשי רבא מכה מכה משום דגבי תשלומים כתיב מכה נפש בהמה ישלמנה אבל אביי דרשי ג״ם דרשע רשע בכל מקום וסוגין דההוא פירקין גבי כדי רשעתו אליבא דרבא אתיא דלאביי למלקות ולממון לא צריך קרא דאתיא ג״ם דרשע רשע ומיקי חדא למיתה ומלקות כר״מ: **טעה** בנואף ונואפת מהו. פירש הקונטרס דבנואף ליכא טעות לזכות ותימה דהא איכא מילי טובא כי ההיא דפליגי בשילהי פ״ק דמכות (דף ז.) מי אמרינן במנאפין עד שירלו דרך מנאפין או עד שירלו כמכחול בספופרת או חבר בעי התראה או שיתיר עצמו למיתה או שיהיו שני עדיו מתרין בו וי״ל דמבעיא ליה אם יש בנואף ונואפת דבר שאין הלדוקין מודין בו וקאמר רבי יוחנן אדמוקדן יקיר קוץ כו׳ בעוד שאתה עוסק בשמועתך שאמרתי לך שיש חילוק בין דבר שהלדוקין מודין בו לדבר שאין הלדוקין מודין בו תן לב להבין מה הן מודין ומה אין הם מודין ועתה מפרש הש״ס ה״ד דבר שאין הלדוקין מודין בו: **שטעה** שלא בדרכה. פ״ה דלא מפרש חיובא בהדיא דילפינן ממשכבי אשה שתי משכבות באשה ואין הלדוקין מודין בו ומודין כדמוכח בפ״ק דהוריות (דף ד.) דאמר שמואל אין ב״ד חייבין עד שיהו בדבר שאין הלדוקין מודין בו ומסיק בגמ׳ דאמרי׳ (שלא) בכדרכה וכו׳ ופריך והא משכבי אשה כתיב ופי׳ דהלדוקין מודין בו וי״ל דהכא מיירי בהערמה דאמר בכדרכה אפי׳ בהערמה אסור שלא בכדרכה בגמר ביאה אסור הערמה אריא אע״ג דפריך התם אההיא שיטוא מכל מקום לפי המסקנא דהתם איתוקם ההיא שיטוא שפיר: **אחד** מן התלמידים. תימה הא אמר בפפ״ק (דף י.) דאי אמר אינו יודע והדר אמר טעמא (למילתיה) לא שמעינן ליה ולא יהא אלא כאחד מן התלמידים וי״ל דהתם נאומר טעמא לחובה והכא נאומר טעמא לזכות: אלא

ואין מחזירין לחובה מחזירין לזכות זכות גרידתא ואין מחזירין לחובה לזכות שהיא חובה חובתיה דמאן הא לא קשיא חובתיה דגואל הדם משום חובתיה דגואל הדם קטלינן ליה להאי ועוד מאי בין בין קשיא רבינא אמר כגון [6]שהיה לו בידו משכון ונטלו ממנו טימא את הטהור דאגעי ביה שרץ טיהר את הטמא שעירבן בין פירותיו: דיני נפשות כו׳: ת״ר [8]מניין ליוצא מבית דין חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות מניין שמחזירין אותו ת״ל [1]נקי אל תהרג ומניין ליוצא מב״ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה מניין שאין מחזירין אותו ת״ל [1]צדיק אל תהרג א״ר שימי בר אשי [2]כ״ו וחילופא למסית דכתיב [2]לא תחמול ולא תכסה עליו רב כהנא מתני׳ [3]מבי הרג תהרגנו בעא מניה רבי זירא מרב ששת [3]חייבי גליות [4](מניין) אתיא [4]רוצח [5]רוצה [5]חייבי מלקיות [7](מניין) [8]אתיא [6]רשע [7]רשע [9]תניא נמי הכי חייבי גליות מניין אתיא רוצח רוצח חייבי מלקות מניין [9]אתיא רשע רשע: ואין מחזירין לחובה: אמר ר׳ חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [10]והוא שטעה בדבר שאין הצדוקין מודין בו אבל טעה בדבר שהצדוקין מודין בו זיל קרי בי רב הוא בעא מיניה רבי חייא בר אבא מרבי יוחנן טעה בנואף ונואפת מהו א״ל [10]אדמוקדך יקיד זיל קוץ קרך וצלי איתמר נמי א״ר אמי א״ר יוחנן טעה בנואף חוזר אלא היכי דמי אין חוזרין א״ר אבהו אמר רבי יוחנן [1]כגון שטעה שלא כדרכה: דיני ממונות הכל כו׳: הכל [1]ואפילו עדים נימא מתניתין ר׳ יוסי ברבי יהודה היא ולא רבנן דתניא [8]ועד אחד לא יענה בנפש [10]בין לזכות בין לחובה ר׳ יוסי בר׳ יהודה אומר עונה לזכות ואין עונה לחובה אמר רב פפא [11]באחד מן התלמידים ודברי הכל מאי

ויכול להגיל באחד מאבריו ולא אבל אלא הרגו אבל בנואף ונואפת ליכא טעותא לזכותא: **עד דמוקדך יקיד קוץ קרך וצלי.** בעוד שהאש דולקת קצוץ דלועין שלך ולא אותן. כלומר בעוד שאתה עוסק בשמעתך תן לב להבין ולהוסיף לקח הרי שמעת ממני טעה בדבר שהלדוקין מודין בו חוזר והאי דבר שהלדוקין מודין בו הוא: **אלא היכי דמי אין חוזרין.** דקתני מתניתין התם דיני נפשות אין מחזירין לחובה ועריות נמי בשמעו: **כגון שטעה.** הדיין וזיכה בנואף ונואפת שלא כדרכה דלא מפרש חיוביה בהדיא דרבנן יליפי לה (לקמן נד.) ממשכבי אשה [ויקרא כ] שני משכבות ואין הלדוקין מודין בו: **הכל ואפילו עדים.** שהעידו עליו יכולין ללמד עליו רחיות של זכות: **אמר רב פפא.** הכל דמתניתין לאיתויי תלמידים היושבין שורות לפני הדיינין קאמר דמלמדין זכות ואין מלמדין חובה ודברי הכל: ורבנן

זכות גרידתא. שהיא זכות לו ואינה חובה לבעל דינו כגון חלול שבת לו אשת איש: **ואין מחזירין לחובה לזכות שהיא חובה.** דהא לחובה ממש לא מצית לפרושה דהא בדיני ממונות נמי ליתא: **חובתיה דגואל הדם.** שקשה בעיניו שזה גילול: **כין בין.** קתני בריש׳ בין לזכות בין לחובה אלמא תרתי מילי קתני וליכא לפרושה לזכות שהיא חובה: **רבינא.** מהדר לאוקומי לתירוציה דרב חסדא״ו דמתני׳ כשלא נשא ונתן ביד ודן את הדין כשנשא ונתן ביד ודקשיא לך דיכה את החייב מאי נשא ונתן ביד איכא כגון שהיה לו משכון לחובע מן הנתבע וזיכה הדיין את הלוה ואמר לו פטור אתה ונטל המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה: **טימא את הטהור.** נמי משכחת לה כשנשא ונתן ביד דנגע [6] בהו שרץ בשבת ליטמא לפניו על דבר הספק דנולד לו בטהרותיו ואמר לו הדיין טמאות הן ונטל שרץ והשליך עליהם שלא יהא עוד ספק בדבר והן לא היו אלא טהורות: **טיהר את הטמא.** ונטלו הדיין עצמו ועירבן עם שאר פירות של נשאל ונמצא שטעה והרי הכל טמא: **נקי.** משמע מן החטא ואע״פ שנתחייב בדין: **צדיק.** משמע שנצטדק בדין ואע״פ שאינו נקי: **חייבי גלות מאי.** מי הוו כדיני נפשות אי לא: כתיב בחייבי מיתות (במדבר לה) יומת הרוצח וכתיב בחייבי גלות (שם) לגום שמה רוצח: **רשע רשע.** כתיב בדיני נפשות (שם) אשר הוא רשע למות וכתיב בחייבי מלקות (דברים כה) והיה אם בן הכות הרשע: **תניא נמי הכי.** בתוספתא תניא גבי הא מילתא דמחזירין לזכות: **דבר שאין הלדוקין מודין בו.** שאין טעותו מפורש בתורה בהדיא אלא במשנה או בדברי האמוראים: **זיל קרי בי רב הוא.** תינוקות של בית רבן יודעין שאינו כלום והדר: **טעה בנואף ונואפת(כ).** זיכה מהן[1] מי אמרינן מהדרינן ליה לחובה דבשלמא ברוצח איכא למיטעי במילי טובא דלא מיפרשי בהדיא כגון בגאומר[2] אבן שהרגו בה לא היה בה כדי מיתה או במותרה מפי ההרוג ולא מפי עדים או בגאומר הוא היה רודפני

זכות לו ואינה חובה לבעל דינו כגון חלול שבת לו אשת איש: **ואין מחזירין לחובה לזכות שהיא חובה.** דהא לחובה ממש לא מצית לפרושה דהא בדיני ממונות נמי ליתא: **חובתיה דגואל הדם.** שקשה בעיניו שזה גילול: **כין בין.** קתני בריש׳ בין לזכות בין לחובה אלמא תרתי מילי קתני וליכא לפרושה לזכות שהיא חובה: **רבינא.** מהדר לאוקומי לתירוציה דרב חסדא״ו דמתני׳ כשלא נשא ונתן ביד ודן את הדין כשנשא ונתן ביד ודקשיא לך דיכה את החייב מאי נשא ונתן ביד איכא כגון שהיה לו משכון לחובע מן הנתבע וזיכה הדיין את הלוה ואמר לו פטור אתה ונטל המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה: **טימא את הטהור.** נמי משכחת לה כשנשא ונתן ביד דנגע [6] בהו שרץ בשבת ליטמא לפניו על דבר הספק דנולד לו בטהרותיו ואמר לו הדיין טמאות הן ונטל שרץ והשליך עליהם שלא יהא עוד ספק בדבר והן לא היו אלא טהורות: **טיהר את הטמא.** ונטלו הדיין עצמו ועירבן עם שאר פירות של נשאל ונמצא שטעה והרי הכל טמא: **נקי.** משמע מן החטא ואע״פ שנתחייב בדין: **צדיק.** משמע שנצטדק בדין ואע״פ שאינו נקי: **חייבי גלות מאי.** מי הוו כדיני נפשות אי לא: כתיב בחייבי מיתות (במדבר לה) יומת הרוצח וכתיב בחייבי גלות (שם) לגום שמה רוצח: **רשע רשע.** כתיב בדיני נפשות (שם) אשר הוא רשע למות וכתיב בחייבי מלקות (דברים כה) והיה אם בן הכות הרשע: **תניא נמי הכי.** בתוספתא תניא גבי הא מילתא דמחזירין לזכות: **דבר שאין הלדוקין מודין בו.** שאין טעותו מפורש בתורה בהדיא אלא במשנה או בדברי האמוראים: **זיל קרי בי רב הוא.** תינוקות של בית רבן יודעין שאינו כלום והדר: **טעה בנואף ונואפת(כ).** זיכה מהן[1] מי אמרינן מהדרינן ליה לחובה דבשלמא ברוצח איכא למיטעי במילי טובא דלא מיפרשי בהדיא כגון בגאומר[2] אבן שהרגו בה לא היה בה כדי מיתה או במותרה מפי ההרוג ולא מפי עדים או בגאומר הוא היה רודפני

עין משפט נר מצוה

טו א מיי׳ פ״י מהל׳ סנהדרין הלכה ח ופי״ח שם הל׳ ח והל׳ ח סמג עשין צח:

טז ב מיי׳ שם פי״ח הלכה ה סמג שם:

יז ג ד מיי׳ שם הל׳ ד:

יח ה ו מיי׳ שם פ״י הלכה ט:

יט ז מיי׳ שם פי״ח הלכה ח ופ״ה מהל׳ עדות הלכה ח:

כ ח מיי׳ פ״ט מהל׳ סנהדרין הל׳ ח:

כא ט מיי׳ פ״י מהל׳ סנהדרין הל׳ ח:

רבינו חננאל

ואין מחזירין לחובה חובתו דמאן הא היכי משכחת לה ואמרינן הא נמי משכחת לה זכות דרוצח וחובה לגואל הדם שכיון שאמרו לו פטור אתה נמצאו מחייבין לגואל הדם אם יהרגנו הריגה ואקשינן ומשום חובתו דגואל הדם אין מחזירין בזמן שטעו אלא קטלינן להאי ועוד מתניתין בין לזכות בין לחובה קתני תרי בין בין מניין לך לימא מתניתין הדא קתני לזכות שהיא חובה וצלתה בקושיא. רבינא אמר זיכה את החייב נמי משכחת לה שנשא ונתן ביד כגון שהיה ביד המלוה משכון ואמר ללוה פטור אתה ונטל המשכון מיד המלוה ונתנו ללוה. טימא הטהור דאגע בהו שרץ. טיהר הטמא שעירבן עם פירותיו. נמצא בכולן שעשה מעשה בידו. תוספתא. מכל אלה נתבר לדברי הכל כי מי שאינו מודחה שטעה בדבר משנה ולא נשא ונתן ביד חוזר והטועה בשיקול הדעת ונשא ונתן ביד מה שעשה עשוי ומשלם. ומודחה שאין מי שגדול ממנו מה שעשה עשוי ואין משלם ונמצאו ששה שערים אחרים שצריכין מחקר ויש בהן לפנים ולפני לפנים. לידע משפטיהן. ואלה הן טעה בשיקול הדעת ולא נשא ונתן ביד ומודחה שנשא ונתן ביד וטעה בדבר משנה. ומודחה שטעה בדבר משנה ולא נשא ונתן ביד ושאינו מודחה שטעה בשיקול הדעת ולא נשא ונתן ביד. או שטעה בדבר משנה ונשא ונתן ביד או טעה בשיקול הדעת ונשא ונתן ביד בב חייבין ופטורין וחזרה והעמדה פוגעין זה בזה וצריכין להשים עיקרים לכללות שפוגעין זה בזה מי שיתברר דינן. אילו כולן דברי גאון וצ״ל הן: **דיני** נפשות מחזירין לזכות. ת״ר מניין ליצא מב״ד חייב ואחד אמר יש לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו שנאמר ונקי וצדיק אל תהרוג. ומניין ליוצא זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו שהוא חייב שאין מחזירין אותו שנאמר וצדיק אל תהרוג וחילופה במסית. ואין מחזירין לחובה. א״ר יוחנן היכא אמרינן אם טעו ופטרו החייב שאין

מסורת הש״ס

(א) כתובות כח:, (ב) [לקמן לו: ותוגמתו לעיל כט.], (ג) [נ״ל מאי יכן גרס רש״י], (ד) [נ״ל מאי], (ה) מכות ה., (ו) [תוספתא פ״ז], (ז) [נעיל י. וש״נ], (ח) [עי׳ בערוך ערך קד ב׳ פירוש נפלא ומסוכם], (ט) [ע״פ], (י) [מהו רש״ש], (כ) כפ״א: נתומך,

תורה אור השלם

1. מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע: שמות כג ז

2. לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחוס עינך עליו ולא תחמל ולא תכסה עליו: דברים יג ט

3. כי הרג תהרגנו ידך תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרנה: דברים יג י

4. והקריתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רצח מכה נפש בשגגה: במדבר לה יא

5. ואם בכלי ברזל הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: במדבר לה טז

6. והיה אם בן הבות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר: דברים כה ב

7. ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת: במדבר לה לא

8. כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרצח ועד אחד לא יענה בנפש למות: במדבר לה ל

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה טימא וכו׳ ונתן ביד דאגע כהו: (ב) ד״ה טעה בנואף ונואפת מהו זיכה מי אמרינן:

מוסף רש״י

שהיה לו בידו משכון. למלוה וזה פטר את הלוה ונטל את המשכון וכהזיכו ללוה (בכורות כח:). **דאגעי ביה שרץ.** הכיאו טהרות לפניו ליטמא עליהן ואמר טמאות הן ונטל שרץ אחד וגגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק בהן ויעמדו דבריו (שם). **שעירבן בין פירותיו.** שהניח טהרות לפניו ליטמא עליהן ואמר טהורות ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו של נשאל, לסוף אמר חכם מומחה עמאות הן וטימאו את האחר שנתערבו בהן (שם). ת״ל נקי אל תהרג. וזה אע״פ שאינו צדיק, שלא נצטדק בב״ד, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו (שמות כג ז). ת״ל צדיק אל תהרג. וזה צדיק הוא שנצטדק בב״ד (שם). למסית. המסית מכיר לעבודת כוכבים (לעיל כט).

מסורת הש"ס

א) נקמן מ., ב) ג"ז שם, ג) נקמן מג., ד) נעיל יח., ה) נקמן לו: [ורף לה.], ו) [נעיל יז. נקמן לה.], ז) [שבת פח:], ח) זבחים פג., ט) ג"ז שם:, י) [עי' יענ"ן], כ) למימר נמי מה הטעם כל"ל רש"ל, ל) [רבה מיכה פרשה ד ד"ה זכו מזריה].

תורה אור השלם

1. כָּל מַכֵּה נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת הָרֹצֵחַ וְעֵד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת: במדבר לה ל
2. אַחַת דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתַּיִם זוּ שָׁמָעְתִּי כִּי עֹז לֵאלֹהִים: תהלים סב יב
3. הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם יְיָ וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע: ירמיהו כג כט
4. צוּ אֵת אַהֲרֹן וְאֵת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ויקרא ו ב

מוסף רש"י

לא שנו אלא בשעת משא ומתן. הוא דלא יחזור, דמתוך שאתה אומר לו שלא לחזור הוא מחזר אחר ראיות להעמיד דבריו, ואמא ימצא ראיות נכונות, אבל בשעת גמר דין. שבכר חזר על כל נדרן ונראה לו שאין דבריו נכונים, מחזר ומלמד חובה (לעיל לב:). המזכה. אחמול, אומר אני הוא המזכה אחמול ועדיין מזכה אני על כרחו, שאינו יכול לחזור בו, והמחייב אומר אם לא תצא הלילה זכות אני המחייב ומחייב אני במקומי (לקמן מז:). המלמד. אחמול חובה. אם מצא לו הלילה זכות מלמד זכות, אבל המלמד זכות כו' (שם). עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין. דאיכא הטייה לגוזה ע"פ (עד) אחד וה"ה אם יראה אחד מן המזכין את דברי המחייבין, דהוו להו שלשים ושבעה מחייבין ואיכא הטייה לגזה ע"פ שלשה, ובשעת גמר דין הא אוקימנא דאף המלמד זכות יכול לחזור וללמד חובה (שם). שזיכה. שהוציא דבריו וטענו לאור (לקמן מג:). וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין. שייחס כותבין דברי המזכין ושייחס כותבין דברי המחייבים, שאם יטעה אחד יומים כתבו על שלו תיכון (לקמן לו:). מה פטיש זה מתחלק. הסלע על ידו לכמה ניצוצות (שבת פח:). מזבח מקדש. אפילו דבר פסול שעלה למזבח קדשו המזבח ליעשות למנו ואין מורידין אותו, את הראוי לו. משסוגרל לחלקו (זבחים פג:). ר' יהושע אומר כו'. הני מלאי פליגי בפירושא דאת הראוי לו דקתמא דמתני', דרבי קמס מתני' את הראוי לו למעוטי שאין ראוי לו והדר מפרש ומאי ניהו ראוי לו, לר' יהושע ראוי לאישים שנפסל ולא דם פסול ונכסים פסולין שאינן לאישים, ולר"ג כל הראוי למזבח שנפסל אפילו דם ונכסים, ואין לך למעט אלא מה שלא נגרר לחלק מזבח משולם, ומאי ניהו קמלים שלא קידשו בכלי. לאשים, לאש (שם). העולה על מוקדה. דבר שהוא למוקד ועולה הרי הוא בהויתו ולא תרד, היא משמע בהויתו תהא משמעלה על מוקדה (שם). אף כל שהוא ראוי לאשים. לאפוקי דם ונסכים, כדמפרש בסיפא אין בין דברי ר"ג לדברי ר' יהושע אלא הדם והנסכים (שם).

ורבנן. דאמרי אפי' לזכות לא יענה משום דנוגע הוא בדבר שמתמרט בו ודומג שמא יגמר הדין לחובה ויביא זה עדים להזימן ומיהדר לא מצי הדרי בהו לאחר כדי דיבור דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: **מוקי לה באחד מן התלמידים.** אבל בעדים לא מיתוקמי משום נגיעת עדות כדאמרינן: **ס"ל אחד לא יענה בנפש למות.** למות הוא דאינו עונה כו': **לא שנו אלא בשעת משא ומתן.** דבעינן שיעמוד בדבריו לחזר אחר ראיות שמא ימצא חיזוק לזכות דשמא לא טעה: **אבל בשעת גמר דין.** שאיפשר בכר הכל ועכשיו נראה שטעה חוזר ומלמד חובה: **למחרת.** משנה היא בפרק היו בודקין אותו (לקמן דף מ.) גבי הלנת דין: **דין אלו כנגד אלו.** היכא דנתלקו בדין שלשים ושנה מחייבין ושלשים וחמשה מזכין וקיימא לן (לעיל דף כ.) אין מטין לחובה על פי אחד דינן בראיותיהן אלו כנגד אלו עד שיחזור בו אחד מן המחייבין דהוו להו מזכין רובא אבל לחזור בו אחד מן המזכין לא קאתי ואם איתא דבגמר דין יכול לחזור וללמד חובה ניתני נמי איפכא וגימא אי אחד מן המזכין את דברי המחייבין דאיכא הטייה לרעה על פי שניים: **הנא אזכותא.** ניחא ליה לאהדורי ומיתני משום ליגנא מעליא וה"ה נמי איפכא: **רואין אותו.** לענין המנין: **והא שלחו מתם.** כלומר היכי מצית למרוצה להא דרבי יוסי בר חנינא כרב והא שלחו מתם לדברי ר' יוסי בר חנינא מולא מכלל רבינו הא דר' יוסי לא קבירא ליה דרב דאמר בשעת גמר דין חוזר לחובה: ומשני **אין מוצא איתמר.** הכי שלחו ליה לדברי רבי יוסי ברבי חנינא אין מוציאין מכלל דברי רב דטעמיה דר' יוסי משום דהשתא מיהא לא הדר ביה: **דברי המחייבין.** פלוגי חייב ומן הטעם הזה פלוגי זיכה ומן הטעם הזה: **בשלמא דברי המחייבין.** בעי למיכתב ביום ראשון ואע"ג דמאי למיהדר דבעינן לידע למחר הטעמים משום דאי הדר ביה חד מיניהו מטעמא קמא ומחייב ליה למחר מטעמא אחרינא בעי למיהדר ומיבעי הלנת דין בטעמא בתרא אולי יחזור בו הלילה: **אלא דברי המזכין.** אם איתא דיכול לחזור בו למה לי למכתביהו אי משום שעת משא ומתן דלמחר הא מילתא בעלמא היא כדי שיחזור אחר הזכות לכתוב פלוגי זיכה למה לי למכתב טעמא אלא אי דאי הדר ביה לא נייתינן ליה הלכך בעי למיכתב טעמא דלא ניעביה לטעמיה וימא (ליה שמא) בדבר שהלדוקין מודים בו הייתי טוענה: **טעם אחד משני מקראות.** מפרש לקמן היכי דמי: **אין מונין להן אלא אחד.** דאחד מהנך קראי לאו להכי אתא דקיימא לן לא נכתבו שני מקראות לטעם אחד הלכך חד מיניהו מטעמא טעי: **אתם דבר אלהים שתים זו שמעתי.** אבל שתים לא דיבר אלהים לשמוע אחת: **המזכה מקדש.** פסולין שאם עלו לא ירדו: **אם הראוי לו.** ובלבד שיהא דבר שנראה כבר למזבח ובזמנים (פג:) מפרש למעוטי קמלים שלא קדשו בכלי. אבל פיגול ונסך דמו ונשחט במחשבת פסול אם עלו לא ירדו והתם (פד:) מפרש טעמא שהיה פסולן בקדש כלומר שנפסלו בעזרה: **רבי יהושע אומר כו'.** קא מלקא דעתך דרבי יהושע לאו לאיפלוגי אתא אלא למילתא מקרא: **כל הראוי לאישים גרסינן.** לאשים להקטרה על האש: **העולה על מוקדה.** ממוקדה דייק דהיינו אשים דאמר קרא (ויקרא ו ב) כל הלילה תהא שם דכיון שעלתה לא תרד ומשום כשירה לא מיפלגי: **כל הראוי לאישים גרסינן.** כל העולה לאישים. וטעמא דרבן גמליאל מעל המזבח (שם): **ורבוייהו מרבו פסולין.** שנפסלו בעזרה אם עלו לא ירדו ולא פליגי אהדדי אלא מר יליף ממוקדה כו': **ופרכינן הכא הא מיפלג פליגי.** ולא טעם אחד הוא: **הדם והנסכים.** שנפסלו לא ירדו דהא גרלו למזבח: **לר' יהושע ירדו.** דאינן לאישים: כל

אלא דברי המזכין מ"ט. פ"ה למה לי למיכתביהו משום משא ומתן דלמחר הא מלתא בעלמא הוא כדי שיחזור אחר זכות לכתוב פלוגי זיכה ל"ל טעמא אלא משום דאי הדר לא נייתי ליה הלכך צריך למיכתב טעמא דלא ליימא בדבר שהלדוקין מודין בו הייתי טוענה וא"ת ומהאי טעמא צריך ליכתוב טעמא אע"פ שיכול לחזור בשעת גמר דין משום דבשעת משא ומתן דלמחר שלא יאמר בדבר שלדוקין מודין הייתי טוענה ומאחר דבשעת גמר הדין יכולין לחזור בכל ענין אבל אם אינם יכולין לחזור בכל ענין אף בשעת גמר דין שיש נפקותא מז לאו לכתוב: **מה פטיש זה.** רבינו שמואל גרס מחלק שאין הפטיש מתחלק אלא הסלע ועקשה דהוה ליה [ב]למימר מה הסלע מתחלקת וכן בפרק רבי עקיבא (שבת פח: ושם) גרס מה פטיש מתחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודבור שיצא מפי הקב"ה היה מתחלק לשבעים לשון והו"ל למימר נמי מה סלע מתחלקת ומפרש ר"ת וכפטיש יפוצץ סלע שהפטיש מתחלקת מן הסלע כדאמרי' במדרש [ג] מעשה בא' שלקח סנפירין הלך לבודקו נתנו על הסדן והכהו בקורנס ונבקע הסדן ונחלק הקורנס וסנפירין עומד במקומו היינו הוא דכתיב וכפטיש יפוצץ סלע: יוס

מאי טעמא דר' יוסי בר יהודה דאמר קרא [1]עד אחד לא יענה בנפש למות למות הוא דאינו עונה אבל לזכות עונה ורבנן אמר ריש לקיש משום דמיחזי כנוגע בעדותו ורבנן האי למות מאי דרשי ביה מוקמי ליה באחד מן התלמידים כדתניא אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות מניין שאין שומעין לו ת"ל עד אחד לא יענה [א]מניין לאחד מן התלמידים שאמר יש לי ללמד עליו חובה מניין שאין שומעין לו ת"ל אחד לא יענה בנפש למות: דיני נפשות המלמד כו': אמר רב [2]לא שנו אלא בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין מלמד זכות חוזר ומלמד חובה מיתיבי [ב]למחרת משכימין ובאין המזכה אומר אני המזכה ומזכה אני במקומי המחייב אומר אני המחייב ומחייב אני במקומי המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה והא למחרת גמר דין הוא וליטעמיך למחרת משא ומתן מי ליכא כי קתני בשעת משא ומתן ת"ש [ג]דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין ואם איתא ליתני נמי איפכא תנא אזכות קא מהדר אחובה לא קא מהדר ת"ש [ד]דאמר ר' יוסי בר חנינא [3]אחד מן התלמידים שזיכה ומת רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו ואמאי נימא אילו הוה קיים הדר ביה השתא מיהא לא הדר ביה והא [ה]שלחו מתם לדברי ר' יוסי בר חנינא מוצא מכלל רבינו אין מוצא איתמר תא שמע [ו]רשני סופרי הדיינין עומדין לפניהן אחד מן הימין ואחד מן השמאל וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין בשלמא דברי המחייבין למחר חזו טעמא אחרינא ובעו למעבד [ז]הלנת דין אלא דברי המזכין מאי טעמא לאו משום דאי חזו טעמא אחרינא לחובה לא משגחינן בהו לא כדי שלא יאמרו שנים טעם אחד משני מקראות כדבעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן אמרו שנים טעם אחד משני מקראות מהו אמר ליה [ח]אין מונין להן אלא אחד מנהני מילי אמר אביי דאמר קרא [2]אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי כי עז לאלהים מקרא אחד יוצא לכמה טעמים ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות דבי ר' ישמעאל תנא [3]וכפטיש יפוצץ סלע [ט]מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים היכי דמי טעם אחד משני מקראות אמר רב זביד כדתנן [י]מזבח מקדש את הראוי לו רבי יהושע אומר [יא]כל הראוי לאישים אם עלה לא ירד שנאמר [יב]העולה על מוקדה מה עולה שהיא ראויה לאישים אם עלתה לא תרד אף כל שהוא ראוי לאישים אם עלה לא ירד רבן גמליאל אומר כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד שנאמר היא העולה על מוקדה על המזבח מה עולה שהיא ראויה לגבי מזבח אם עלתה לא תרד אף כל שהוא ראוי למזבח אם עלה לא ירד ותרוייהו מאי קמרבו פסולין מר מייתי לה ממוקדה ומר מייתי לה ממזבח והא התם מיפלג פליגי דקתני סיפא אין בין דברי רבן גמליאל לדברי ר' יהושע אלא הדם והנסכים שר"ג אומר לא ירדו ור' יהושע אומר [יג]ירדו אלא אמר רב פפא כדתניא [יד]ר' יוסי הגלילי אומר מתוך שנאמר כל

ואוקמה רב פפא באחד מן התלמידים ודברי הכל. דתניא מנין לא' מן העדים שאמר יש לי ללמד עליו זכות שאין שומעין לו. שנא' ועד אחד לא יענה [מניין לאחד מן התלמידים שאמר יש לי ללמד עליו חובה שאין שומעין לו ת"ל לא יענה בנפש למות] אחד לא תענה: **דיני** ממונות המלמד חובה חוזר ומלמד זכות והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה דיני נפשות המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה. אמר רב לא שנו אלא בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין המלמד זכות חוזר ומלמד חובה. ת"ש ר' יוסי ב"ר חנינא אומר אחד מן התלמידין שזיכה ומת רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו אמאי ונ"ל דלמא אלו הוה קיים הוה הדר ביה. השתא מיהא לא הדר ביה. והא שלחו מתם כי דברי ר' יוסי ב"ר חנינא חולקין על רבינו רב. ושנינן אין חולקין אומר. ת"ש שני סופרי הדיינין עומדין לפניהם אחד מן הימין ואחד מן השמאל וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין דברי המזכין אמאי לאו משום דאי חזו טעמא לחובה לא משגחינן בהו. ודחינן לא. אלא כדי שלא יאמרו שנים טעם אחד משני מקראות וכו' יוחנן דאמר שנים שאמרו טעם א' משני מקראות אין מונין אותן אלא אחד מאי טעמא שנא' אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי מקרא אחד יוצא לכמה טעמים. ואין טעם אחד יוצא משני מקראות. היכי דמי טעם אחד משני מקראות ואמר רב זביד כדתנן בשחיטת קדשים פ"ט המזבח מקדש את הראוי לו ר' יהושע אומר כל הראוי לאישים אם עלה לא ירד רבן גמליאל אומר כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד. שנאמר על המזבח כל הלילה. פי' כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד ותרוייהו קא מרבו פסולין שאם עלו לא ירדו. ר' יהושע מייתי לה ממוקדה. ורבן גמליאל מייתי לה ממזבח. ודחינן והא התם מפלג פליגי דקתני סיפא אין בין רבן גמליאל לר' יהושע אלא הדם והנסכים שרבן גמליאל אומר הואיל וראויין הן למזבח לא ירדו. ור' יהושע אומר הואיל ואינן ראוים לאשים

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"י מהלכות סנהדרין הלכה ח:
כג ב מיי' שם הלכה ג ופי"ח שם הלכה ח:
כד ג מיי' שם פרק י' הלכה ג:
כה ד מיי' שם פ"י הלכה ג [ופ"ח הלכה טו]:
כו ה מיי' שם פרק י' הלכה ה:
כז ו מיי' פ"ג מהלכות פסולי מוקדשין הל' ג:
כח ז מיי' שם הלכה יד:

רבינו חננאל